

późniejszych, otrzymując różne formy rozwiązań.

Podobnie jak w poprzednich dwóch tomach, również niniejsze wydanie *Dokumentów Soborów Powszechnych* zawiera zwięzłe wprowadzenia historyczne do prezentowanych dokumentów dwóch soborów. Zawiera także zarysowanie tła powstania, zwołania, przebiegu obrad, jak również podanie najważniejszych pozycji bibliograficznych, odnoszących się zarówno do źródeł tekstu oryginalnego, jak też do opracowań zagadnień poruszanych na danym soborze. Ważne jest również odsyłanie w przypisach do pozycji bibliograficznych bardziej szczegółowych, jak i do stron internetowych. Świadczy to wszystko o

wielkiej dbałości polskiego Wydawcy o publikowanie tekstów, które w wyjątkowy sposób wzbogacają kulturę polską. Przed czytelnikiem polskim otwierają one, bardzo często, zamknięte dotychczas obszary starożytnej myśli chrześcijańskiej, która kształtowała nie tylko duchową kulturę Kościoła chrześcijańskiego, wschodniego i zachodniego, ale w sobie właściwy sposób wpływała także na kulturę europejską, m.in. na kanony malarskie, na literaturę i sztukę, ale również na filozofię czy estetykę.

Z tych właśnie względów należy koniecznie odnotować ukazanie się niniejszej pozycji na polskim rynku księgarskim.

Zdzisław J. Kijas OFMConv (PAT)

Ks. M. Spyra, *Vers L'unite. L'Eglise dans la théologie du P. Henri de Lubac*, Louvain-la-Neuve 1996, 426 stron

1. Ocena merytoryczna

Niniejsza książka to dysertacja doktorska pisana na Fakultecie Teologii i Prawa Kanonicznego Katolickiego Uniwersytetu w Louvain pod kierunkiem prof. Philippe'a Webera. Składa się na nią pokaźna treść trzech rozdziałów oraz ponadto *Wykaz skrótów stosowanych (Liste des Sigles Utilises)*, *Wstęp (Introduction)* oraz końcowa konkluzja pt. *Obrona poszukiwań prawdy jako sługi jedności (Plaidoyer pour la recherche de la verite, servante de l'unite – conclusions)* i *Bibliografia (Bibliographie)*.

W pierwszym, zewnętrznym kontakcie praca wywołuje wrażenie przejrzystości i graficznego dopracowania. Sformułowanie tematu sugeruje jednoznaczne odniesienie do teologii systematycznej, a zwłaszcza do ekumenicznie ujętej eklezjologii.

Rozdział pierwszy, w sposób szeroki omawiając metodologię eklezjologiczną (*methodologie ecclesiologicalue*), poszukuje metod umożliwiających skonstruowanie teologii, podążającej w kierunku jedności. Ks. Marek Spyra wskazując na różne punkty wyjścia,

jakie pozwalają się wychwycić z dzieł o. de Lubaca (1896–1991), dla tak ustawionego problemu, wskazuje na takie zagadnienia, jak: poszukiwanie prawdy w świecie subiektywizmu i sceptycyzmu, Chrystus jako centrum Kościoła, Kościół w świecie, znaczenie historii dla budowania jednoźci, paradoksalność Kościoła (*complexio oppositorum*) i syntetyczność eklezjologii katolickiej, człowiek drogą Boga oraz pęknięcia we wspólnocie. Takie zestawienie zagadnień, które w pierwszej chwili wywołuje być może wrażenie nieporządku, okazuje się być jednak rekonstrukcją sześciu metod (epistemologicznej, chrystologicznej, immanentnej, historycznej, paradoksu, syntezy), stosowanych przez francuskiego jezuitę w jego refleksji teologicznej, oraz ich celów, które to w sposób rzetelny ukazuje czytelnikowi ks. Spyra (s. 8–150).

Kolejny rozdział – zatytułowany *Dogmatyka eklezjologiczna (Dogmatique ecclesologique. Le don divin, base de la communauté chrétienne)* – prezentuje próby dania odpowiedzi na istotne eklezjalne pytania: co jest fundamentalne dla Kościoła, jakie są elementy konstytutywne dla każdej chrześcijańskiej wspólnoty i dla całego Kościoła? Jest to centralna (s. 151–279) i jednocześnie najbardziej interesująca część dysertacji, gdyż przedstawia już samą myśl teologiczną de Lubaca, odnoszącą się do jednoźci eklezjalnej. Autor recenzowanej pracy, idąc wiernie śladem tego wybitnego konsultora Drugiego Soboru Watykańskiego, wskazuje na szerokie podstawy jednoźci, które należy widzieć już w stworze-

niu, w odkupieniu (miłość, Eucharystia, służba jednoźci: biskupi, papieństwo) i w wymiarze eschatologicznym (jednoźć Kościoła ziemskiego i niebieskiego). W swoich teologicznych wysiłkach de Lubac pragnął dotrzeć do samego serca chrześcijaństwa, czyli do tego, co jest fundamentalne i istotne dla Kościoła. Siłą jego teologii – jak zaznacza Spyra (s. 278) – jest przede wszystkim integralna wizja historii zbawienia. Każdy etap tej bosko-ludzkiej historii posiada swoje zagrożenia, które przykładowo ujawniają się jako rasizm, ekscentryzm, czy też brak perspektywy eschatologicznej. Ostatecznie, gdy człowiek wezwany do przeżywania powszechności w całym swoim człowieczeństwie, lecz i w swoim czasie, daje tym niebezpieczeństwom miejsce, wówczas pojawiają się one również w Kościele. Jednoźć jest darem dla ludzkości już od zarania stworzenia, ale jest też i znakiem nowej kreacji. Stąd Kościół jest za nią odpowiedzialny, aby ją głosić i o niej świadczyć.

Rozdział trzeci (*Etique ecclesologique. Le devior chrétien de travailler pour l'unité des hommes*) jest wprowadzeniem w *Etykę eklezjologiczną* i wskazuje na konieczność chrześcijańskiego zaangażowania oraz wkładu dla jednoźci rodzaju ludzkiego. Główna perspektywa, jaką kreśli ks. Spyra, jest perspektywą eklezjologii wspólnoty, w przestrzeni której chrześcijanin poznaje życie wspólnotowe i życie osobiste. Z uczestnictwa w życiu eklezjalnym wypływa fundamentalna misja: głoszenie innym Dobrej Nowiny o Chrystusie (s. 281). Chrześcijanie bo-

wiem nie poszukują jedynie jedności z kimkolwiek, ale z całą ludzkością. Kard. de Lubac mówi tu o jedności pluralistycznej. Kościół doświadcza nie tylko różnorodności, ale jest to rzeczywistość eklezjalna wypowiadająca się w tajemnicy Kościoła powszechnego i w Kościołach partykularnych. Autor dysertacji w płaszczyźnie etyki eklezjologicznej wskazuje na potrzebę misyjnej ewangelizacji. W nią wpisują się zagadnienia współpracy dla jedności chrześcijan oraz potrzeba dialogu z innymi religiami. Ważną sprawą dla francuskiego teologa – co skrzętnie odnotowuje Spyra – jest konieczność dialogu z niewierzącymi.

Warto tu odnotować, że każdy rozdział dysertacji wieńczy własne zakończenie, co pokazuje samodzielność Autora. Te końcowe spostrzeżenia i wnioski są przy tym wyważone i ujawniają naukową dojrzałość autora *Vers L'unité. L'Eglise dans la théologie du P. Henri de Lubac*. Całościowa lektura pracy skłania do opatrzenia jej określeniami rzetelności i solidności.

2. Ocena formalna

Wyniki i wartość pracy – patrząc w całości – świadczą o naprawdę dobrym opanowaniu przez Spyrę metody pisania rozprawy naukowej na poziomie doktoratu, zarówno w zakresie merytorycznym, jak i metodologicznej poprawności. Jest za co śląskiego eklezjologa pochwalić. Mimo, że Autor pracy nie ujrzał świata po raz pierwszy w krainie Joanny d'Arc czy też Alberta Camusa, to jednak język francuski, w którym omawiane dzieło

zostało napisane, zasługuje na jednoznaczne uznanie. Trudno doszukać się jakiegokolwiek błędu natury gramatycznej czy stylistycznej. Ponadto solidnie i fachowo sporządzone przypisy wskazują na dobrą orientację Autora w interesującym go przedmiocie. Nieźle również porusza się i zestawia teksty H. de Lubaca, które obrał za źródła swojej naukowej pracy, a których jest wcale niemało, gdyż dorobek pisarski tego żyjącego 95 lat jezuitę zalicza się do potężnych (s. 389–394). Jakkolwiek nie do końca zrozumiął jest podział przyjęty w *Bibliografii* i kryterium kwalifikacji. *Bibliografia* podzielona została na cztery punkty: 1. *Dzieła o. H. de Lubaca*, 2. *Ojcowie i doktorzy Kościoła*, 3. *Studia do dzieł de Lubaca* oraz 4. *Inna literatura*. Co najmniej zdziwienie budzi zaliczenie *Katechizmu Kościoła Katolickiego* (s. 406), dokumentów Soboru Trydenckiego czy też Pierwszego i Drugiego Soboru Watykańskiego do punktu ostatniego. Także do tego czwartego punktu Autor zalicza dokumenty Kongregacji, czy też papieskie wypowiedzi, np. Jana XXIII (s. 414) czy Jana Pawła II. To rażące niedopatrzenie ustawienia w jednym rzędzie dokumentów Magisterium Kościoła (soborowego i papieskiego) z monograficznymi opracowaniami poszczególnych teologów wiązać chyba po części należy z klimatem środowiska uniwersyteckiego, w którym powstawała omawiana praca i w ten sposób próbować tłumaczyć Autora. Mimo tego *Bibliografia* jest sporządzona wzorcowo; przy zapisie bibliograficznym pozycji książkowych uwzględniono wszędzie nie tylko

miejsce czy rok wydania, ale – o ile to było tylko możliwe – również oficyny wydawnicze. Natomiast wydaje się przesadne i niepotrzebne przytaczanie w przypisach nazbyt długich fragmentów tekstów źródłowych de Lubaca. Wystarczyłoby niejednokrotnie odesłać czytelnika do danej pozycji, podając jej zapis bibliograficzny. Przy wykazie opracowań książkowych i artykułów dziwnie zaś mało uwzględniono literaturę polskojęzyczną, dotyczącą teologicznej myśli de Lubaca, co chyba stało się z pewną „szkodą merytoryczną” dla Spyry. Łatwo zauważyć, że skoncentrowano się prawie wyłącznie na francuskojęzycznych pozycjach, choć jest także jedna czy dwie po niemiecku i włosku. W ten poczet drobnych usterek wpisać można również nierówne odstępki między poszczególnymi wyrazami. Niekiedy jest bowiem brak odpowiedniej spacji.

Ostatecznie jednak książka Marka Spyry *Vers L'unite. L'Eglise dans la théologie du P. Henri de Lubac* jest cenną i fachową pracą. Stąd jest moim miłym obowiązkiem zachęcić do lektury tej udanej pozycji na temat poszukiwań jedności, i to nie tylko w

plaszczyźnie eklezjalnej. Temu właśnie dążeniu tak wiele swoich twórczych sił poświęcił Henri de Lubac na długo jeszcze przed soborowym dekretem o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, który zapoczątkował rzeczywisty przełom w nastawieniu Kościoła rzymskokatolickiego do ruchu ekumenicznego, przechodząc z idei rzymskiego unionizmu na pozycję komplementarności. Jednak nie byłoby soborowego otwarcia na innych chrześcijan i uznania ich wspólnot jako kościelnotwórczych środowisk, a tym samym przyznania im soteryjności, gdyby nie tacy ludzie jak właśnie de Lubac. Dlatego należy się uznanie dla ks. Spyry, że z jednej strony dostrzegł tak niezwykle aktualny temat, jakim jest kroczenie w kierunku jedności, a z drugiej, że fachowo go przedłożył, i to w ujęciu jednego z większych teologów minionego wieku, jakim był H. de Lubac, okazując się zarówno prekursorem tej problematyki.

Powyższe stwierdzenia w sposób całkowity i wystarczający nakłaniają do pozytywnej kwalifikacji recenzowanej książki i wystawienia bardzo dobrej oceny jej Autorowi.

Andrzej Napiórkowski OSPPE (PAT)